

**HOTĂRÂREA Nr. 92
din 26.02.2018**

Dosar nr: 4A/2018

Petiția nr: 879/16.02.2018

Peten: Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării

Reclamați:

Obiect: afirmații ce pot aduce atingere demnității persoanelor cu tulburări din spectrul autismului.

I. Numele, domiciliul sau reședința părților

1. Numele și domiciliul petenților

2. CNCD cu sediul în București, Pța Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sector 1

Denumire și domiciliul reclamatei

3. ..., Primul-ministru al României, cu domiciliul procedural la sediul Guvernului României din

4. ...cu domiciliul de corespondență

II. Obiectul sesizării și descrierea presupusei fapte de discriminare

5. Autosesizarea vizează afirmațiile Primului ministru, dna. ..., făcute în cadrul emisiunii TV "Sinteza zilei" difuzată la Antena 3 și moderată de ...: „Cum poate un europarlamentar să îndepărteze România de Europa? Un om care nouă ani a stat la Bruxelles cunoaște instituțiile, cunoaște regulile europene și știe cât de importantă este participarea noastră ca stat membru în această construcție europeană. Legat de parteneriatul strategic - este primul Guvern care are un vicepremier care se ocupă de parteneriate strategice, în special pe parteneriatul strategic cu SUA. Deci cred că doar aceste două lucruri arată, să mă exprim elegant, că dezinformează și că știu realitatea, dar nu vor să o accepte și să o vadă. Acești oameni cred că sunt autiști și nu văd și nu aud ceea ce este vizibil pentru toți cei de bună credință”.

III. Citarea părților

6. În temeiul art. 20, alin. 4 din O.G. nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, cu modificările și completările ulterioare, republicată, s-a îndeplinit procedura de citare.

7. Părțile au fost citate la sediul C.N.C.D. pentru audieri în data de **20.02.2018, respectiv 26.02.2018.**

8. Procedura de citare a fost legal îndeplinită.

IV. Susținerea părților Susținerile reclamatei

9. Reclamata arată că pe site ul Guvernului României au fost publicate scuzele publice pentru eventuale fapte de discriminare.

De asemenea, susține faptul că nu a dorit sub nicio formă să aducă jigniri persoanelor cu tulburări din spectrul autismului. Mai mult, își declară public sprijinul ferm pentru persoanele cu dizabilități, indiferent de natura acestora.

Dna Prim ministru susține că s-a implicat activ și va continua să se implice în tot ceea ce înseamnă promovarea și apărarea drepturilor persoanelor cu dizabilități. În calitatea pe care o deține, cea de Prim ministru al României, va folosi toate pârghiile legale pentru a pune în practică, în cel mai scurt timp, măsuri active destinate rezolvării dificultăților pe care le întâmpină această categorie de persoane.

10. Pe de altă parte, în ceea ce privește libertatea de exprimare, reclamata învederează art. 30 din Constituția României, și consideră că afirmația pe care a făcut-o nu se încadrează în teza a doua a art. 15 din OG nr. 137/2000 republicată.

Nu în ultimul rând, reclamata susține că afirmația în speță nu a fost făcută la adresa persoanelor cu autism, ci la adresa altor politicieni.

V. Motive de fapt și de drept

11. În analiza săvârșirii unor presupuse fapte de discriminare de către un parlamentar, președintele României sau Primul ministru, o mențiune se cere a fi făcută: **prevederile art. 30 alin. (6) și alin. (7) din Constituția României în vigoare cuprind obligații valabile pentru toți cei care se bucură de libertatea de exprimare și, prin urmare, parlamentarii și Președintele României nu pot fi excluși de la îndeplinirea acestora.** (a se vedea "Constituția României – comentată și adnotată" Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu și Ioan Vida, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 1992, comentariu la art. 70 din Constituția României, art. 72 după revizuirea din 2003; I. Muraru ș.a. "Constituția României. Comentarii pe articole." Ed. CH Beck, București, 2008, pag. 683; I. Deleanu, "Instituții și proceduri constituționale – în dreptul comparat și în dreptul român" – Tratat, ed. Servo – Sat, 2003, pag. 529 și pag. 791).

În acest sens s-a exprimat și Curtea Constituțională a României, care prin decizia nr. 53/2005 arată că "opiniile, judecățile de valoare sau afirmațiile titularului unui mandat de demnitate publică – așa cum este Primul ministru al României, autoritate publică unipersonală, ori cum este conducătorul unei autorități publice –, referitoare la alte autorități (...) rămân în cadrul limitelor libertății de exprimare a opiniilor politice, cu îngrădirile prevăzute de art. 30 alin. (6) și (7) din Constituție" (I. Muraru ș.a. "Constituția României. Comentarii pe articole." Ed. CH Beck, București, 2008, pag. 791).

Având în vedere cele prezentate, în analiza săvârșirii unei fapte de discriminare de către un parlamentar, Președintele sau Primul ministru al României nu are relevanță dacă aceștia au săvârșit presupusa faptă de discriminare în exercițiul mandatului sau nu.

12. Raportat la speță, e de avut în vedere că orice luare de cuvânt de către Primul ministru al României este percepută de cetățeni ca realizată în calitatea sa de Prim ministru, tocmai prin faptul că acesta își păstrează calitatea pe toată perioada mandatului.

Declarațiile Primului ministru au o pondere foarte mare și un impact mult mai puternic asupra cetățenilor, din cauza poziției publice ocupate.

În fapt, declarația, obiect al autosesizării, **se încadrează în limitele libertății de exprimare**, astfel cum este consacrat acest drept în legislația internă și în convențiile internaționale privind protecția drepturilor omului, respectiv în jurisprudența internă și internațională.

Astfel, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a fi acceptată o ingerință în dreptul de exprimare, aceasta trebuie:

- **să fie prevăzută de lege** (care la rândul ei trebuie să îndeplinească anumite calități: să fie previzibilă și accesibilă),
- **să urmărească un scop legitim,**
- **să fie necesară într-o societate democratică și**
- **să fie proporțională cu scopul urmărit** (Corneliu Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului*, vol. I. Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 769-801).

Ingerința să fie prevăzută de lege

Prima condiție, existența unei prevederi legale, a normei juridice care stipulează ingerința statului în exercitarea dreptului la liberă exprimare este îndeplinită de art. 2 alin. (1) și art. 15 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, modificată și republicată. Textele normative sunt **previzibile și accesibile**, conforme cu standardele consacrate de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Ingerința să urmărească un scop legitim

Scopul legitim urmărit prin posibila ingerință a statului în dreptul la libera exprimare, în speța de față, s-ar putea identifica prin necesitatea protecției demnității persoanelor cu tulburări din spectrul autismului.

Deși, primele două condiții pentru limitarea libertății de exprimare sunt îndeplinite, **în cele ce urmează probăm faptul că, în speță, interferența statului în libertatea de exprimare nu “este necesară într-o societate democratică,,.**

Necesitatea ingerinței

În analiza declarației potrivit testelor stabilite în jurisprudența CEDO, vă demonstrăm că nu există motive „relevante și suficiente“, care să justifice necesitatea ingerinței statului în libertatea de exprimare din perspectiva unei „nevoi imperioase“ (“pressing social need“).

Existența unei „nevoi imperioase“ a unei restricții privind libertatea de exprimare trebuie să fie stabilită într-o manieră convingătoare, autoritățile naționale având competența evaluării existenței acestei condiții, dispunând de o marjă de apreciere (a se vedea Corneliu Bârsan, *Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I., Ed. All Beck, București, 2005, pag. 801.*)

Marginea de apreciere a statelor se stabilește potrivit standardelor minime ale CEDO (vezi *Handyside v. United Kingdom* par. 48 și par. 49).

Elemente luate în considerare la stabilirea necesității ingerinței statului în libertatea de exprimare

În cele ce urmează prin analiza standardelor minime CEDO vă probăm că nu există o necesitate pentru ingerința statului în limita libertății de exprimare, având în vedere următoarele elemente: **obiectivul urmărit de reclamată prin declarație, conținutul, contextul în care a avut loc declarația, rolul în societate al persoanei, autor al afirmației.**

Obiectivul urmărit de reclamată

Obiectivul urmărit de reclamată a fost să informeze publicul cu privire la comportamentul unor oameni politici care, din adins, se fac că nu văd și nu aud atunci când este vorba despre probleme ce necesită rezolvare urgentă .

Raportat la primul element, nu se impune interferența statului în limitarea libertății de exprimare, partea reclamată a urmărit să informeze opinia publică cu privire la un subiect de interes public.

Conținutul declarației

Potrivit conținutului ei, declarația este una politică, o poziție într-un subiect de interes public: comportamentul unor politicieni.

De asemenea, Colegiul director constată că, în speță, **nu există niciun element de incitare** împotriva unor cetățeni pe baza criteriului de dizabilitate. Nu suntem în prezența unui „**pericol evident și present**„ (clear and present danger), existând posibilitatea de reacție publică la adresa declarațiilor părții reclamate.

Nici sub acest aspect nu se impune limitarea libertății de exprimare.

Contextul în care a avut loc declarația

Suntem în prezența unei declarații realizate în cadrul unei emisiuni tv, în care dna Prim ministru a participat ca invitată.

Nici sub acest aspect nu se impune limitarea libertății de exprimare.

Rolul în societate a persoanei, autor al afirmației

Rolul, poziția autorului declarației, obiect al plângerii, este determinant din perspectiva analizei limitei libertății de exprimare.

Partea reclamată este un om politic, ales în funcția de demnitate publică de Prim ministru al statului.

Acest rol al reclamatei are importanță din perspectiva caracterului fundamental al **jocului liber al dezbaterii politice într-o societate democratică**.

„Libertatea de exprimare este prețioasă pentru orice persoană dar în mod deosebit are un caracter indispensabil pentru persoanele alese în funcții de demnitate publică, pentru **partidele politice și pentru membrii acestora, deoarece ei îi reprezintă pe cei care le dau votul, răspund preocupărilor acestora și le apără interesele**“ (Incal v. Turkey par. 46, a se vedea Corneliu Bârsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, comentată și adnotată, vol. I, pag. 750, pct. 66). Ingerința în limitele libertății de exprimare a unei persoane aflate în funcție de demnitate publică induce responsabilități deosebite instituțiilor statului.

„Una din principalele caracteristici ale democrației constă în posibilitatea pe care ea o oferă de a rezolva prin dialog, fără a se recurge la violență, problemele pe care le are de soluționat un stat, **chiar și atunci când acestea sunt extrem de dificile sau stânjenitoare, iar democrația se „hrănește” din libertatea de exprimare**”. (ibidem, pct. 66).

Marginea de apreciere a statelor este semnificativ redusă (îngustă) atunci când autorul declarației este un politician, persoană în funcție de demnitate publică.

Rolul în societate al autorului declarației nu justifică ingerința statului în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare.

13. În drept, în soluționarea prezentei sesizări apreciem că sunt incidente următoarele texte de lege:

- art. 10 și art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale;
- art. 1 alin. (3), art. 16, art. 29 și art. 30 din Constituția României, revizuită în 2003;
- art. 2 alin. (1) și art. 15 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare (în continuare O.G. 137/2000);
- art. 2 alin. (8) din O.G. 137/2000 potrivit căruia „prevederile ordonanței nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie și a dreptului la informație”.

14. Concluzii

Exprimarea liberă a opiniilor și credințelor, chiar și a celor nepopulare sau atipice, reprezintă condiția fundamentală a existenței unei societăți vii și capabilă de dezvoltare.

În nenumăratele decizii asupra libertății de exprimare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că acest drept „**acoperă nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență ori considerate inofensive, dar și acele care șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței, spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică.**” (CEDO, Lingens c. Austriei, nr. 9815/82, hotărârea din 08.07.1986).

Exprimarea liberă a opiniilor și credințelor, chiar și a celor nepopulare sau atipice, reprezintă condiția fundamentală a existenței unei societăți vii și capabile de dezvoltare.

Pentru considerentele de mai sus, având în vedere **obiectivul urmărit de reclamată, conținutul declarației, contextul în care a avut loc, rolul în societate al persoanei, autor al afirmației,**

Pentru considerentele de mai sus, Colegiul director decide, cu **majoritate de voturi (6 pentru, 1 împotriva)**, că faptele sesizate nu întrunesc elementele constitutive ale art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000, republicată, și se încadrează în limitele libertății de exprimare.

COLEGIUL DIRECTOR HOTĂRĂȘTE:

1. Faptele sesizate nu întrunesc elementele constitutive ale art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000, republicată, declarațiile se încadrează în limitele libertății de exprimare prevăzute de art.2 alin.(8) din același act normativ.
2. O copie a hotărârii se va transmite părților:

VII. Modalitatea de plată a amenzii

Nu este cazul

VIII. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța de contencios administrativ, potrivit **O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare, republicată și Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.**

Membrii Colegiului director prezenți la ședință

ASZTALOS CSABA FERENC – Membru
BERTZI TEODORA – Membru

GHEORGHIU LUMINIȚA – Membru

JURA CRISTIAN – Membru

LAZĂR Maria – Membru

POPA CLAUDIA – Membru

SANDU TATIANA VERONICA – Membru

Data redactării: 12.11.2018

Redactat și motivat : Asztalos Csaba Ferenc

Notă: prezenta Hotărâre emisă potrivit prevederilor legii și care nu este atacată în termenul legal, potrivit **OG 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare și Legii 554/2004 a contenciosului administrativ**, constituie de drept titlu executoriu.

Opinie separată formulată de Asztalos Csaba Ferenc

În dezacord cu soluția adoptată, cu majoritate de voturi, consider că declarația primului ministru nu se încadrează în limitele libertății de exprimare, având în vedere: conținutul declarațiilor, reacțiile apărute și rolul în societate a persoanei, autor al afirmațiilor.

Astfel, sumarizând aspectele prezentate în fapt, se reține că CNCD, prin președinte, membru în Colegiul director, s-a autosesizat cu privire la afirmațiile Primului ministru, dna .., oferite în cadrul emisiunii Tv “sinteza zilei”.

Afirmațiile împricinate sunt: „*Cum poate un europarlamentar să îndepărteze România de Europa? Un om care nouă ani a stat la Bruxelles cunoaște instituțiile, cunoaște regulile europene și știe cât de importantă este participarea noastră ca stat membru în această construcție europeană. Legat de parteneriatul strategic - este primul Guvern care are un vicepremier care se ocupă de parteneriate strategice, în special pe parteneriatul strategic cu SUA. Deci cred că doar aceste două lucruri arată, să mă exprim elegant, că dezinformează și că știu realitatea, dar nu vor să o accepte și să o vadă. Acești oameni cred că sunt autiști și nu văd și nu aud ceea ce este vizibil pentru toți cei de bună credință”.*

Având în vedere natura cauzei, trebuie analizată limita dintre dreptul la demnitate și libertatea de exprimare.

Libertatea de exprimare nu este un drept absolut. Atât conform legislației din România cât și în conformitate cu **Convenția europeană a drepturilor omului**, acest drept nu numai că poate, dar chiar trebuie să fie restrâns. Privind libertatea de exprimare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului analizează trei aspecte:

1. legalitatea restrângerii, și anume existența unei baze legale interne (arătând că prevederea nu trebuie neapărat să îmbrace forma unei legi scrise), și calitatea normei juridice (legea trebuie să fie accesibilă, precisă și previzibilă în așa fel încât să se înțeleagă restrângerea în mod clar, totodată trebuie să permită estimarea consecințelor faptelor contrare legii);
2. legitimitatea restrângerii, ceea ce trebuie să fie prevăzută de **Convenție** (pentru securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii, prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, moralei, reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale, pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești);
3. necesitatea restrângerii într-o societate democratică.

Legalitatea restrângerii se regăsește în art. 15 al **O.G. nr. 137/2000**, republicată în **Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 99/8.II.2007**.

Legitimitatea este dată de necesitatea protejării drepturilor altuia. Dreptul la demnitate este garantat și prin art. 1 alin. 3 al **Constituției României** („România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989 și sunt garantate”). Art. 30 alin. 6 al **Constituției României** arată că „Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei nici dreptul la propria imagine”, motiv pentru care Curtea Constituțională a României, prin **Decizia nr. 62 din 18.01.2007**, a anulat abrogarea insultei și calomniei din **Codul penal al României**, pe considerentul că dreptul la demnitate este una dintre valorile supreme: „Obiectul juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Subiectul activ al infracțiunilor analizate este necircumstanțiat, iar săvârșirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audiovizuale. Indiferent de modul în care sunt comise și de calitatea persoanelor care le comit — simpli cetățeni, oameni politici, ziariști etc. —, faptele care formează conținutul acestor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea și reputația celor astfel agresați. Dacă asemenea fapte nu ar fi descurajate prin mijloacele dreptului penal, ele ar conduce la reacția de facto a celor ofensați și la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă conviețuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității și prețuirea în justa măsură a reputației fiecăruia. De aceea, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art.1 alin.(3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme.”

Ceea ce se reclamă în speță este utilizarea în contextul declarației a termenului „autist”, care, potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române, semnifică: „*Stare patologică manifestată prin ruperea contactului cu realitatea exterioară și prin trăirea excesivă a vieții interioare, unul din simptomele fundamentale ale schizofreniei*”.

Ori, a aduce într-o discuție politică și, mai mult, a te folosi de acest termen pentru a “pune la punct” anumiți oameni politici care nu împărtășesc aceleași opinii, este total deplasat și aduce prejudicii demnității unei categorii de persoane vulnerabile. Este bine

știut faptul că persoanele care suferă de tulburări din spectrul autismului sunt asociate cu termenul “handicapat”, termen folosit în sens peiorativ, iar aceste persoane au mult de suferit în societatea românească.

Inadecvarea unor termeni și neglijența în exprimare nu schimbă semnificația declarației Primului Ministru. Totuși, pentru viitor, statutul **constituțional al Primului Ministru și rolul acestuia în cadrul democrației constituționale îl obligă să își aleagă forme adecvate de exprimare, astfel încât prin declarațiile publice să evite comentarii interpretabile și care pot răspândi și conduce la creșterea intoleranței.**

Având în vedere cele de mai sus, calitatea reclamatului, precum și reacțiile societății ca urmare a declarației suspusă analizei, consider că se încalcă prevederile art. 2 al . 1 coroborat cu art. 15 din OG nr. 137/2000 republicată.